

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

ДНІ НАУКИ

ФІЛОСОФСЬКОГО ФАКУЛЬТЕТУ – 2012

МІЖНАРОДНА НАУКОВА КОНФЕРЕНЦІЯ
(18–19 квітня 2012 року)

МАТЕРІАЛИ ДОПОВІДЕЙ ТА ВИСТУПІВ

ЧАСТИНА 9

бург. Провідну роль у цій політиці посідають вихідці з України – Ф. Прокопович та С. Яворський. Зокрема, перший із них став ідеологом політики секуляризації влади і суспільства, провідником просвітницьких впливів на відносини держави і церкви, що йшли з Європи. До початку політичної та адміністративної реформ, розпочатих Петром I, історіографію вивчення суспільно-церковних відносин можна розглядати як один великий етап, що до синодального періоду дістав назву історіографії відносин суспільства і церкви. Після здійснення відповідних реформ розпочався так званий синодальний період, який завершився на початку ХХ століття [*Горбатенко Т. Г.* Вплив християнства на становлення писемної культури Русі—України: релігієзнавчо-філософський аспект. – К. : Вид. центр "Академія", 2001].

Усередині ХІХ ст. вітчизняна політична думка, серед іншого, звертається до витоків національної самобутності українського народу. Провідну роль у процесах національно-культурного, духовного та політичного відродження у цей час відіграє Кирило-Мефодіївське Товариство на чолі з М. Костомаровим, П. Кулішем, Т. Шевченком та іншими учасниками. Державотворча концепція "братчиків" передбачала національне відродження українців шляхом інкорпорації християнських цінностей і православної духовності, що можна розглядати як шлях до зближення світської та духовної влади. В основу даної концепції було покладено євангельський принцип – "Всяка влада від Бога".

Л. М. Мельник, доц., БНАУ, Біла Церква

ПРІОРИТЕТНІ ПРИНЦИПИ БУТТЯ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕЛІТИ В ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ПОЛІТИЧНОЇ ДУМКИ ХІХ – ПОЧАТКУ ХХ ст.

Як відомо, будь-яка діяльність складається з двох компонент – управління і виконання. Тому й суспільство має еліту як управління і народ як виконання. В основі такого поділу лежить критерій, що має назву "елітарність" – вміння керувати, приймати рішення і прогнозувати розвиток подій. Керувати можуть тільки люди, які мають природжен елітарність. Еліта і народ існують у рівновазі. Протягом вітчизняної історії українській нації доводиться стикатись з явищем, коли національна еліта зраджує те, заради чого вона існує. Закономірно, що відбутися може лише соціально розвинений народ, що має власну провідну верству, життєздатну еліту. Про це вустами одного зі своїх героїв говорив І. Франко: "Поки ви, русини, не маєте своїх дідичів і міліонерів, поти ви не є жоден народ, а тільки купа жебраків та невольників" [*Франко І.* Перехресні стежки // Збір. творів : у 50 т. – К., 1979. – Т. 20. – С. 369]. На жаль, Україна досить тривалий час мала яскраво виражений феномен бездержавної нації, результатом чого – перервність в часопросторі національної еліти та її невміння знаходити національний консенсус. Саме ця обставина зумовлює загострене усвідомлення того, що особливу роль у державотворчих процесах мусить виконувати національно свідомі елі-

та, яка розуміє свою історичну місію і відповідальність. Національна еліта формує атмосферу толерантності й взаємопорозуміння у суспільстві.

На думку Т. Зіньківського, національна еліта повинна бути складовою частиною нації, оскільки, представники еліти відірвані від національного ґрунту не може працювати на благо народу, сповідуючи інші культурні цінності. І. Франко теж переконував, що національна еліта має бути "невідлучна часть народу". Т. Шевченко доводив, що національну еліту мають поповнювати особи вольові, сильні духом, котрі спроможні відстоювати інтереси нації та служити в ім'я Вітчизни. Для П. Куліша аби належати до "доброї інтелігенції" потрібно вирізнятися не лише особистісними якостями, а й бути економічно забезпеченим. Найбільші шанси стати провідниками українського суспільства має дрібне та середнє поміщицтво, яке є освіченим та в економічному та соціальному плані забезпечене і не втратило зв'язку з національним ґрунтом. На переконання ж М. Міхновського лише ті люди здатні поповнити національну еліту, в яких збуджена національна свідомість: "Еволюція українського інтелігента третьої формації ще не укінчилося, але характерна його прикмета – служіння власному народові відбилася в ньому з повною силою. Отже, коли третя інтелігенція має органічні зв'язки з українською нацією, коли вона є заступником українського народу, єдино свідомою частиною української нації, то стерно національного корабля належить їй" [*Міхновський М. Самостійна Україна. Програма Революційної Української партії із 1900 року / вступ В. Шаяна. – Лондон, 1967. – С. 25*]. Як вважає М. Міхновський, для досягнення повноцінного національного становлення національна еліта має відповісти на виклик часу "системною працею на кожному полі". Вона зобов'язана організувати народ до боротьби в ім'я його інтересів, наболілих потреб. Опікуватися загальнонаціональними потребами є умовою добробуту і повного функціонування національної еліти запорукою того, що вони не будуть випихнуті з них представниками пануючої нації. Тобто "класовий інтерес" інтелігенції збігається з інтересами всієї нації [*Міхновський М. Справи української інтелігенції в програмі Української Народної Партії. – Чернівці, 2000. – С. 98–99*].

За В. Липинським, визначними особливостями національної еліти є воля, активність, жадоби влади зі здібністю до раціоналізації, "інтелектуалізації" ірраціональних поривань очолюваної цією аристократією маси. На переконання мислителя, для здійснення національною елітою функцій їй мають бути притаманні "лицарські" риси, як, вміння організованості та витривалості; влада має базуватися на авторитеті, створюваному поступово, шляхом його свідомого формування та підтримання самими представниками аристократичної верстви, у зв'язку з чим їй має бути властива повага до ієрархічних стосунків. Саме в цьому полягає консервативна ідея рівності, яку підтримує В. Липинський, – рівність тут розуміється як повага до того, хто займає своє належне місце в ієрархії.

Еліта ж у розумінні Д. Донцова – фанати, аскети, подвижники, здатні пожертвувати собою заради ідеї. Головним змістом існування еліти є її діяльність у площині соціальної практики, що спрямована на теоретичне

пізнання та доцільне перетворення усієї системи суспільних відносин, реалізацію національних прагнень народу. Народ для нього – "чинник пасивний", "активним чинником" є "ініціативна меншість". Для Д. Донцова вони є кращими завдяки їх мудрості, шляхетності, мужності, сміливості.

На думку вищезазначених мислителів, національна еліта за допомогою народу може створити нову суспільну реальність, реалізувати національну ідею. Представники елітистського напрямку наголошували, на тому що наявність розриву між національною елітою і народними масами є неприйнятними, а за певних обставин і небезпечними для подальшого становлення національної самосвідомості українців та формування державності. Національна еліта повинна бути складовою частиною нації, відповідати перед нею і вести її.

Таким чином, еліта повинна стати провідною рушійною силою суспільного розвитку, перейнятися потребами свого народу, стимулювати його до активних дій з метою вирішення назрілих потреб. Взагалі опіка інтелігенції інтересами та потребами нації є ознакою наявності та повноцінного існування національної еліти.

Т. С. Мілоченко, студ., КНУТШ, Київ

ПРОБЛЕМА ДИКТАТУРИ У ТВОРЧОСТІ М. СЦІБОРСЬКОГО

Розгляд даного питання я вважаю за доцільне розпочати з визначення самого поняття "диктатура" Політологічний енциклопедичний словник визначає диктатуру як "нічим не обмежену владу особи, класу чи інших соціальних груп у державі, регіоні, що спирається на силу, а також відповідний політичний режим: тимчасовий авторитарний режим, який вводиться на строк дії надзвичайних обставин для прийняття рішучих заходів, спрямованих на виведення країни з кризового стану" [Політологічний енциклопедичний словник. – К., 1997].

Микола Сціборський у праці "Націократія" чи не вперше в українській політичній думці здійснив раціоналістичний аналіз політичних режимів тогочасної Європи(демократія, соціалізм, комунізм, фашизм). Не оминув увагою мислитель і проблеми політичної диктатури, існування якої він убачав у "московському більшовізмі" та італійському фашизмі. При розгляді проблематики диктатури автор "Націократії" завважав за потрібне не брати до уваги комуністичного диктату через наявність у ньому "внутрішніх суперечностей між самою соціалістичною доктриною та практикою більшовізму" [Сціборський М. Націократія. – Вінниця, 2007. – С. 57].

Натомість же, Сціборський спрямовує вектор свого пізнання на фашистську Італію, диктатура для якої, на його думку, є гранню суспільного світогляду, згідно з яким лише за індивідуальністю й провідною меншістю визнається здатність до керівництва. За такого режиму правом керувати наділені виключно найліпші; покликані творити провідну еліту нації, яка очолювана вождем веде за собою народні маси. Проте одразу ж постає запитання: чи правомірно ототожнювати більшість(народні

Зелинская С. В. Либеральная идея конституционализма в политической мысли России на рубеже XIX–XX веков.....	34
Космій О. М. Взаємозв'язок політики і моралі у концепції С. Мендус	36
Литовченко К. Г. Місце і роль насилля в марксистському вченні	38
Lobovikov V. A discrete mathematical model of non-monotonic political economy: private ownership of means of production of means of life as a moral-legal evaluation function in two-valued algebra of the natural law.....	40
Павко А. І. Основні тенденції розвитку сучасної російської політичної науки.....	43
Редько В. В. Мистецтво як чинник політичної культури (за працею К. Цеткін "Мистецтво. Ідеологія. Естетика")	45
Турбай А. О. Особливості етичного соціалізму Едуарда Бернштейна	46
Федчишина С. Г. Теорія самодержавства М. М. Карамзіна	48
Шумский Л. Н. Конституционные основы государственного устройства в мировоззрении Карла Шмитта	50

Підсекція "Історія політичної думки України"

Демчишак Р. Б. Внесок українських дослідників міжвоєнного періоду XX ст. у розвиток теорії політичних партій	52
Ілленко А. Ю. Ідея безкласового суспільства в контексті процесу формування політичної еліти в ідеології українського націоналізму XX століття	54
Климончук В. Й. Інституційний вимір політичних свобод в українському націоґенезі	56
Ленард-Криськів І. В. Можливості застосування критеріїв відкритості й закритості суспільства до аналізу концепцій новітньої української політичної філософії	58
Ломака І. І. історіоґрафічний аспект реліґійно-церковного життя в Україні до середини XIX ст.....	60
Мельник Л. М. Пріоритетні принципи буття національної еліти в історії вітчизняної політичної думки XIX – початку XX ст	61
Мілоченко Т. С. Проблема диктатури у творчості М. Сціборського	63
Плазова Т. І. Іван Франко та видавнича діяльність Русько-Української Радикальної Партії	64
Тишкун Ю. Я. Оцінка першої "хвилі" демократизації в українській політичній думці міжвоєнного періоду.....	66